

Araştırma Makalesi/Research Article

Ülkelerin Doğal Sınır ve Koşullarının Jeopolitik Risk Bağlamında Değerlendirilmesi: Çin Halk Cumhuriyeti Örneği

Kaan KAPAN*
Büşra ERASLAN†

Öz: Jeopolitik açıdan sürekli bir güç ve tesir mücadelesi içinde olan uluslararası aktörlerin sahip olduğu doğal sınır ve koşulları ülkelerin iç ve dış alanlardaki mücadelelerinde oldukça öneme sahiptir. Küresel devletlerin iç güvenliklerini sağlayamadan yeni bir sahada jeopolitik stratejiler belirleyerek yeni cephe açmadıkları geçmişten günümüze küresel anlamda güçlü ülkeler incelendiğinde rahatlıkla görülebilmektedir. Diğer taraftan günümüzde küresel açıdan güçlü olarak sınıflandırılan ülkelerinde genellikle doğal sınır ve koşulları açısından önemli avantajlara sahip olduğu da görülmektedir. Söz konusu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse Çin Halk Cumhuriyeti'nin coğrafi konumu, komşu ülkelerle sınırları ve geniş doğal kaynakları hem tarihsel hem de modern perspektiflerde benzersiz avantajlar ve önemli dezavantajlar yaratmıştır; bu çalışma, Çin'in fiziki coğrafyasının uluslararası ilişkilerdeki rolünü, jeopolitik stratejilerinin şekillenmesinde doğal koşulların nasıl kritik bir faktör olduğunu ve bu etmenlerin Çin'in küresel sahnede kalmasında aslında önemli bir güç olarak öne çıkmasına dair derinlemesine bir analiz sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın materyal ve yöntem kısmında, Çin Halk Cumhuriyeti'nin topoğrafik, iklimsel, ekolojik, arazi kullanımı ve hidrografik özelliklerinin incelenmesi için çeşitli uydu veri setleri kullanılmıştır. Yükselti, eğim ve bakı analizleri için ASTER DEM, yağış haritası için CHIRPS, sıcaklık haritası için MODIS/061/MOD11A1, ekolojik bölgeler için RESOLVE/ECOREGIONS/2017, arazi kullanımı ve örtüsü için MODIS/061/MCD12C1 ve hidrografya için GLCF/GLS_WATER veri setlerinden yararlanılmıştır. Analizler Google Earth Engine platformunda

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, E-mail: kaan.kapan@istanbul.edu.tr
Orcid: [0000-0003-2979-5057](https://orcid.org/0000-0003-2979-5057)

† Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü, E-mail: busraayan9555@gmail.com
Orcid: [0000-0003-1822-2368](https://orcid.org/0000-0003-1822-2368)

Önerilen Atıf: Kapan, K. & Eraslan, B., (2025), „Ülkelerin Doğal Sınır ve Koşullarının Jeopolitik Risk Bağlamında Değerlendirilmesi: Çin Halk Cumhuriyeti Örneği, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 8(15), s. 63-87.

gerçekleştirilmiştir. Bu veriler, Çin'in jeopolitik stratejilerine olan etkilerini değerlendirmek için kullanılmıştır.

Ülkelerin doğal sınır ve koşullarını oluşturan jeopolitiğin değişmeyen unsurları olarak; coğrafi konum, topografya, iklim, bitki örtüsü, toprak ve hidrografya özellikleri gibi faktörler ön plana çıkmaktadır. Söz konusu hususlar ise bir devletin uluslararası arenadaki gücünü ve etkisini belirleyen temel yapı taşları olduğu bilinmektedir. Çin, dünyanın en büyük ikinci ekonomisi ve en kalabalık ikinci ülkesi olarak, bu unsurlar açısından oldukça avantajlıdır. Ancak, bu avantajların yanı sıra, yaklaşık 10 milyon kilometrekarelik yüzölçümü nedeniyle karmaşık fiziki coğrafyası da önemli zorluklar yaratmaktadır. Sahip olduğu unsurlar üzerinden jeopolitik hedeflerini iyi düşünmeli ve onlara göre stratejini geliştirmesi gerekmektedir. Bu çalışma, jeopolitik teorinin temel prensipleri çerçevesinde, Çin'in coğrafi şartlarının uluslararası politika ve strateji üzerindeki önemini ve etkilerini, bu etmenlerin Çin'in global stratejilerini nasıl şekillendirdiğini ve buna karşılık uluslararası ilişkilerdeki pozisyonunu nasıl şekillendirmesi gerektiğini ortaya koymaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Jeopolitik, Çin Halk Cumhuriyeti, Doğal Sınır ve Koşullar, Fiziki Coğrafya.*

Evaluation of The Natural Boundaries and Conditions of Countries in The Context of Geopolitical Risk: The Case of The People's Republic of China

Abstract: In geopolitical terms, the natural boundaries and conditions possessed by international actors engaged in a constant struggle for power and influence are of great importance in their internal and external conflicts. When examining historically strong global states, it can be readily observed that they do not open new fronts by determining geopolitical strategies in new arenas without first ensuring their internal security. On the other hand, it is also seen that countries classified as globally powerful today generally have significant advantages in terms of natural boundaries and conditions. To illustrate this situation, the geographical location of the People's Republic of China, its borders with neighboring countries, and its vast natural resources have created both unique advantages and significant disadvantages from both historical and modern perspectives. This study aims to provide an in-depth analysis of the role of China's physical geography in international relations, how natural conditions are a critical factor in shaping its geopolitical strategies, and how these factors contribute to China's prominence on the global stage. In the materials and methods section of the study, various satellite datasets were used to examine the topographic, climatic, ecological, land use, and hydrographic characteristics of the People's Republic of China.

For elevation, slope, and aspect analyses, ASTER DEM; for precipitation mapping, CHIRPS; for temperature mapping, MODIS/061/MOD11A1; for ecological regions, RESOLVE/ECOREGIONS/2017; for land use and cover, MODIS/061/MCD12C1; and for hydrography, GLCF/GLS_WATER datasets were utilized. The analyses were conducted on the Google Earth Engine platform. These datasets were employed to evaluate the impacts of China's natural conditions on its geopolitical strategies.

The unchanging elements of geopolitics that form the natural boundaries and conditions of countries include factors such as geographical location, topography, climate, vegetation, soil, and hydrography. These elements are known to be fundamental building blocks that determine a state's power and influence on the international stage. As the world's second-largest economy and the second most populous country, China is quite advantaged in these aspects. However, in addition to these advantages, its complex physical geography, due to its approximately 10 million square kilometers of land area, also presents significant challenges. It must carefully consider its geopolitical objectives based on these elements and develop its strategies accordingly. This study, within the framework of the basic principles of geopolitical theory, attempts to reveal the importance and impacts of China's geographical conditions on international policy and strategy, how these factors shape China's global strategies, and, in turn, how it should shape its position in international relations.

Keywords: *Geopolitics, People's Republic of China, Natural Boundaries and Conditions, Physical Geography.*

Giriş

Jeopolitiğin temelleri, Rudolf Kjellen liderliğinde 19. yüzyılın son çeyreğinde atılmış ve Frederik Ratzel, Sir Halford Mackinder, Vidal de la Blanche, Alfred Thayer Mahan ve Nicholas J. Spykman gibi düşünürler tarafından geliştirilmiştir. Bu disiplin, devletlerin coğrafi özellikler ışığında güç ve hedeflerini analiz ederek uluslararası ilişkilerdeki politika yönünü belirleyen bir çerçeve olarak tanımlanabilir. Jeopolitik, küresel ve bölgesel güç merkezleri arasındaki ilişkileri inceleyerek devletlerin güvenlik ve gelişim stratejileri için bilimsel bir temel sağlamaktadır (Hasanov, 2012: 24). Bu yaklaşım, ekonomik, sosyal, askeri, kültürel ve politik faktörlerin siyasi coğrafya ile bütünleşerek politika yapımcılar için değerli veri ve perspektifler sunarak jeopolitik çıktılar sağlamaktadır.

Jeopolitik, coğrafyanın politika üzerindeki etkisini ve sınırların önemini vurgular, zira sınırlar, devletlerin egemenlik alanlarını tanımlar

ve jeopolitik güç ilişkilerinin bir yansıması olduğunu ifade etmektedir (Defay, 2005: 5). Nüfusun az olduğu soğuk ve kurak bölgelerde geniş alanlara sahip devletler bulunmakta; bu durumun sebebi olarak buraların stratejik önemsizliğinden kaynaklandığı bilinmektedir (Lacoste, 2008). Ancak, jeopolitik eksenlerin değeri, onların stratejik konumlarından ve jeostratejik oyuncuların eylemlerinden kaynaklanan potansiyel sonuçlarından gelmektedir. Böylece, jeopolitik eksenler, önemli bölgelere erişim veya önemli kaynaklara erişimi engelleme gibi özel roller üstlenebilir ve bazen bir devlet veya bölge için koruyucu bir kalkan işlevi görebilir, bu da siyasi ilişkilerde belirleyici bir rol oynadığı söylenebilmektedir (Brzezinski, 1997: 32). Jeopolitik disiplininin incelikleri, çeşitli düşünürlerin eserlerinde farklı tematik ayrımlarla ele alınmıştır. Pierre Célérier'in analitik ayrımı, jeopolitik unsurları 'devamlı' ve 'değişken' olarak sınıflandırarak, ulus-devletlerin coğrafi ve demografik sabitlerinin yanı sıra politika ve enerji kaynaklarının dinamizmini dikkate almaktadır (Celerier, 1963: 17). Lütfü Onganer'in yaklaşımı, jeopolitik 'sahaları' tanımlarken doğal bölünmeler, iklim koşulları ve arazinin kullanımını ön plana çıkarır, aynı zamanda demografi ve ekonomik kaynakların değişken doğasını da vurguladığı görülmektedir (Onganer, 1965: 35). Emin Sezgin ve Selahattin Yılmaz ise jeopolitik düşünceyi stratejik, toprak ve nüfus öğelerine odaklanarak genişletir ve toplumsal yapılar ile ekonomik kuvvetleri bu analizin merkezine yerleştirir (Sezgin-Yılmaz, 1965: 12). Ersoy Taşdemirci, jeopolitik öğeleri 'statik' ve 'dinamik' olmak üzere iki ana kategori altında inceleyerek, coğrafi ve siyasi yapıların kalıcılığını, nüfus değişimleri ve teknolojik ilerlemeler gibi değişken faktörlerle birlikte tartışmaktadır (Taşdemirci, 1989: 27). Suat İlhan ise jeopolitiği 'mekân', 'kuvvet' ve 'zaman' ekseninde ele alarak, bir ülkenin coğrafi konumu, siyasi ve askeri gücü ile tarihsel ve kültürel evrimini bir arada değerlendirmektedir (İlhan, 1985: 611).

Sonuç olarak incelenen eserlerde literatürün bizlere jeopolitik analizin hem sabit hem de değişken yönlerini anlamak ve bir devletin uluslararası sahnedeki stratejik konumlandırmasını değerlendirmek için kapsamlı bir rehber sunduğu görülmüştür. Buradan hareketle ilgili hususlar bağlamında Çin'in jeopolitik stratejileri ve uluslararası konumu, onun fiziki coğrafyasının sunduğu avantaj ve dezavantajlar günümüzdeki Çin'in oluşmasında ana unsur oldukları görülmektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin coğrafi konumunun, topografik özelliklerinin, iklimi, yağış ve sıcaklık parametreleri ile bitki örtüsü, toprak ve hidrografya özelliklerinin aslında Çin'in uluslararası ilişkilerdeki davranışlarını şekillendirdiğini aynı zamanda da Çin'e hem

fırsatlar sunan hem de zorluklar yaratan unsurlar olduğunun tespiti ile ilgili hususları alt başlıklar halinde incelemekte fayda olacaktır.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada, Çin Halk Cumhuriyeti'nin yükselti basamakları, eğim, bakı, yağış, sıcaklık, ekolojik bölge, arazi kullanımı/örtüsü, hidroğrafya ve toprak haritalarının oluşturulması amacıyla çeşitli veri setleri kullanılmıştır. Yükselti basamakları, eğim ve bakı analizleri için ASTER DEM (Advanced Spaceborne Thermal Emission and Reflection Radiometer Digital Elevation Model) 90m çözünürlükteki yükseklik verisi kullanılmıştır. Analizler, Google Earth Engine (GEE) platformu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yükselti basamakları analizi, arazi yüzeyinin farklı yükseklik aralıklarına göre sınıflandırılması ve haritalanması yoluyla yapılmıştır. Eğim analizi, arazi yüzeyinin eğim açılarını belirlemek için gerçekleştirilmiş olup, bu analizde yüzeyin eğim açısı hesaplanarak arazinin ne kadar dik olduğunu gösteren bir eğim haritası oluşturulmuştur. Bakı (aspect) analizi ise, arazi yüzeyinin hangi yöne eğimli olduğunu belirlemek için gerçekleştirilmiş ve yüzeyin yönelim açılarının hesaplanması yoluyla bakı haritası oluşturulmuştur.

Yağış haritası oluşturulurken, GEE platformunda bulunan CHIRPS (Climate Hazards Group InfraRed Precipitation with Station) veri seti kullanılmıştır. CHIRPS verisi, 1981 yılından itibaren küresel yağış verilerini sağlayan yüksek çözünürlüklü bir veri setidir. Bu veri seti, yağış dağılımının mekânsal ve zamansal analizini yapmak için kullanılmış ve Çin'in yıllık ortalama yağış haritası oluşturulmuştur. Sıcaklık haritası için ise, GEE platformunda bulunan MODIS (Moderate Resolution Imaging Spectroradiometer) uydu sensöründen elde edilen 'MODIS/061/MOD11A1' veri seti kullanılmıştır. Bu veri seti, günlük yüzey sıcaklıklarını sağlamaktadır ve Çin'in yıllık ortalama sıcaklık haritasının oluşturulmasında kullanılmıştır. Ekolojik bölgelerin haritalanmasında ise, GEE platformunda bulunan 'RESOLVE/ECOREGIONS/2017' veri seti kullanılmıştır. Bu veri seti, küresel ekolojik bölgelerin mekânsal dağılımını detaylı bir şekilde sunmaktadır. Arazi kullanımı ve arazi örtüsünün haritalanmasında ise, GEE platformunda bulunan 'MODIS/061/MCD12C1' veri seti kullanılmıştır. Bu veri seti, küresel arazi kullanımı ve örtüsü hakkında yıllık veriler sağlamaktadır. Hidroğrafya haritası için ise, GEE platformunda bulunan 'GLCF/GLS_WATER' veri seti kullanılmıştır. Bu veri seti, küresel su kütlelerinin mekânsal dağılımını ve dinamiklerini sunmaktadır. Toprak haritasının hazırlanmasında ise, FAO ve

UNESCO'nun 1961 yılında 1:5 000 000 ölçekli Dünya Toprak Haritası hazırlama kararı ile başlattıkları ve sağladıkları veriler kullanılmış, bu veriler QGIS yazılımı ile sınıflandırılmıştır. Tüm bu analizler, Çin'in topoğrafik, iklimsel, ekolojik, arazi kullanım, hidroğrafik ve toprak özelliklerinin detaylı bir şekilde incelenmesine olanak tanımış, bu özelliklerin ülkenin jeopolitik stratejilerine olan etkilerini değerlendirmek için sağlam bir temel oluşturmuştur. Çin'in fiziki ve coğrafi özelliklerinin analiz edilmesinde Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve uzaktan algılama teknikleri kullanılmıştır. Uydu görüntüleri ve dijital yükseklik modelleri (DEM), ülkenin topoğrafik yapısının ve arazi kullanımının belirlenmesinde önemli rol oynamıştır. Bu kapsamda, QGIS yazılımı kullanılarak detaylı haritalar ve analizler yapılmıştır. Google Earth Engine (GEE) platformundan elde edilen tüm veriler, açık kaynak kodlu coğrafi bilgi sistemleri yazılımı olan QGIS kullanılarak harita biçiminde görselleştirilmiştir. Bu yöntem, verilerin daha etkili bir şekilde analiz edilmesine ve sunulmasına olanak tanımış, Çin'in topoğrafik, iklimsel, ekolojik, arazi kullanım ve hidroğrafik özelliklerinin detaylı bir şekilde incelenmesine katkıda bulunmuştur.

1. Jeopolitiğin Değişmeyen Unsurları Bakımından Çin

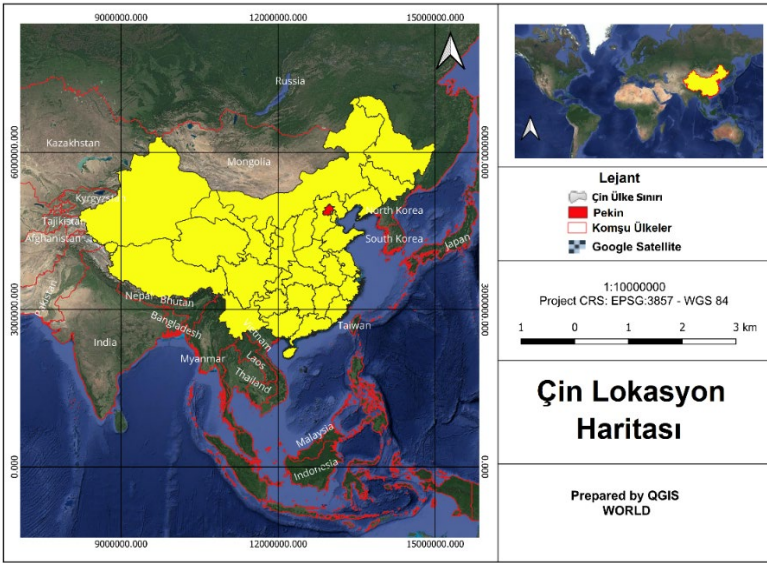
Jeopolitiği devlet ve şehirler üzerinden ele alan birçok bilim insanı geçmişten günümüze var olmuştur. Bu konuya en güzel örneği Türk bilim insanı Farabi üzerinden verebiliriz. Farabi'nin devletleri ve şehirleri büyük, orta ve küçük olarak fiziki özellikleri açısından sınıflandırdığını, yönetim mekanizmalarını egemenlik, bağımsızlık ve bağımlılık şeklinde ele aldığını son olarak toplumları diline, dinine ve davranış normlarına göre sınıflandırdığı bilinmektedir. Sadece bu örnek üzerinden bile jeopolitiğin değişen ve değişmeyen unsurlarının ya da direkt olarak jeopolitiğin tanımlamasının kabul gören tarihte çok eski dönemlere kadar uzandığı ve konunun sınırlanmayacağını görebilmekteyiz (Kapan, 2022). Jeopolitik gücün önemini kavrayan ülkeler, jeopolitiğin değişen ve değişmeyen tüm unsurlarını detaylı şekilde irdelemenin zorunlu olduğunu doğrudan ya da dolaylı yollarla öğrenmişlerdir. Özellikle jeopolitiğin değişmeyen unsurları devletler açısından daha somut ve açık bir şekilde planlanabildiği birçok kez ülkeler tarafından tecrübe edilmiştir (İlhan, 1999; Kapan - Şavlı 2022).

Çalışmanın bu kısmında jeopolitiğin değişmeyen unsurları olan toprak büyüklüğü, coğrafi konum ve doğal koşullar gibi başlıkları uluslararası ilişkiler ve jeopolitik stratejiler üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır.

Coğrafi Konum: Çin, yaklaşık 9.6 milyon kilometrekarelik yüzölçümüyle dünya sıralamasında Rusya ve Kanada'nın ardından üçüncü en büyük ülke olarak konumlanmaktadır. Kuzeyde Rusya ve Moğolistan; doğuda Kuzey Kore, Sarı Deniz ve Doğu Çin Denizi; güneydoğuda Güney Çin Denizi, Vietnam, Laos, Myanmar, Hindistan, Bhutan ve Nepal; batıda ve kuzeybatısında Pakistan, Afganistan ve Türkistan Devletleri (Orta Asya Cumhuriyetleri) ile sınır komşusu olan Çin, coğrafi konumunun getirdiği stratejik avantajlarla küresel çatışmalar ve güç dengesi açısından merkezi bir rol üstlenmektedir (Şekil 1).

Ülkenin stratejik konumunun, önemli deniz ve kara ticaret yollarının kesişim noktasında yer alması, Çin'i uluslararası ticaret ve ekonominin kritik bir aktörü yapmaktadır. Özellikle Güney Çin Denizi ve Malakka Boğazı gibi önemli deniz yolları üzerindeki hakimiyet, uluslararası ticaretin önemli bir bölümünün kontrolünü ifade etmektedir. Bu hakimiyet, Çin'in ithalat ve ihracat faaliyetlerini kolaylaştırarak, ülkenin ekonomik büyümesine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır (Şekil 1).

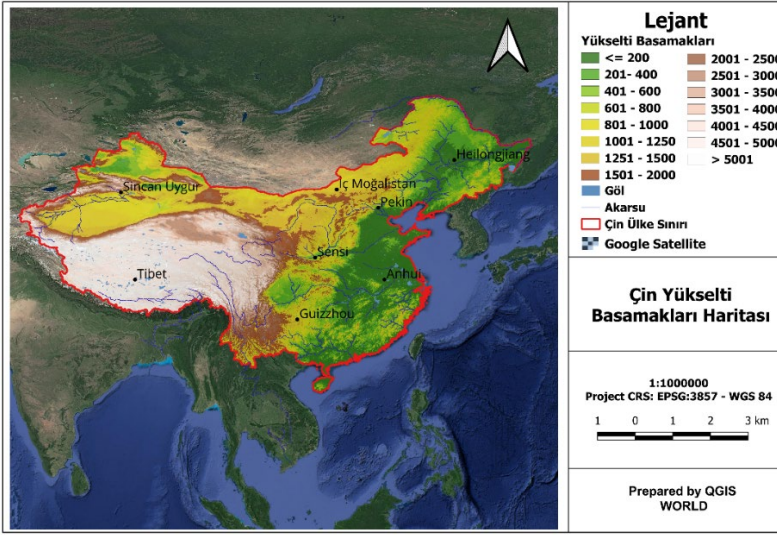
Şekil 1. Araştırma sahası lokasyon haritası

Jeopolitik açıdan Çin'in coğrafi konumunun, ulusal güvenlik politikaları ve bölgesel nüfuzunu şekillendirmede belirleyici bir etkisi vardır. Batıdaki Tibet ve Doğu Türkistan (Çin'e göre Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi) gibi stratejik açıdan önem taşıyan, fakat iç siyasi istikrar açısından meydan okumalar içeren bölgeler, bu dinamiklerin örneklerindedir. Ayrıca, doğal kaynaklara erişim ve çevresel zorluklarla

mücadele yeteneği de Çin'in coğrafi pozisyonundan önemli ölçüde etkilenmektedir (Şekil 1).

1.1. Çin'in Topoğrafya Özellikleri

Çin, dünyamızın hem alansal olarak hem de farklı türde özelliklere sahip topoğrafyasıyla eşsiz ve zengin az sayıdaki ülkelerinden biridir. Bu ülke, batısındaki yüksek rakımlı platolardan doğusundaki geniş alüvyon ovalarına, kuzeyindeki engin steplerden güneyindeki sık ormanlara kadar çeşitli coğrafi varlıkları içinde barındırmaktadır.

Şekil 2. Çin'in yükselti basamakları haritası

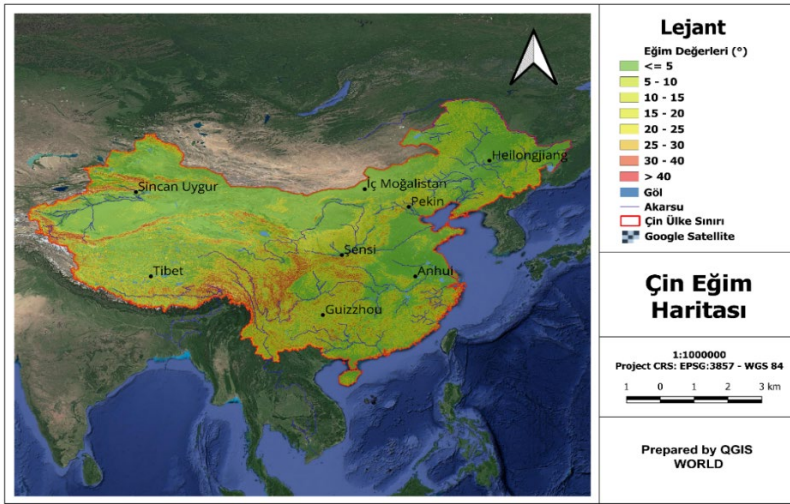
Çin'in coğrafi ve topoğrafik özellikleri, batıdan doğuya doğru bir geçiş sergileyerek, ulusal arazinin zirvesinin güneybatıda yer alan ve ortalama yüksekliği 4,500 metre sınırını aşan Qinghai-Tibet Platosu olduğu bilinmektedir. Bu geniş plato, 5,000 ila 6,000 metre aralığında yükselen bir dizi dağ silsilesi ile çevrilmiş olup, dünyanın en yüksek dağ zinciri olan Himalayalar'ı da bünyesinde barındırmaktadır (Li, et al., 2015). Qinghai-Tibet Platosu'nun ötesinde yer alan ikinci topoğrafik seviye, dağlık ve plato özellikleri ile zenginleştirilmiş bir yapıya sahip olup, Çin'in en büyük havzalarından (Tarım, Junggar, Qaidam ve Sichuan havzaları) birkaçını kapsamaktadır (Şekil 2). Üçüncü topoğrafik seviye ise, esas olarak 200 metre altında rakıma sahip ovalar ve düzlüklerden meydana gelmektedir.

Çin'in topoğrafik özellikleri kıyı bölgeleri ve geniş ovaları bakımından da ele alınabilir. Özellikle kıyı bölgeleri, Çin'in küresel

Çin'in topoğrafik *bakı* haritası, lejantta farklı yönleri temsil eden renklerle bakısal çeşitliliği gösterir: mavi (kuzey), yeşil (doğu), kırmızı (güney), sarı (batı). Özellikle Tibet Yaylası, Doğu Türkistan ve İç Moğolistan'daki mavi tonlar kuzeye eğimli alanları, doğu kıyıları ve Pekin çevresindeki yeşil tonlar ise doğuya eğimli alanları temsil etmektedir. Anhui ve Guizhou'daki kırmızı ve sarı tonlar sırasıyla güneye ve batıya bakan eğimleri göstermektedir. Bu topoğrafik yönelimler, Çin'in askeri stratejisi ve savunma planlaması üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kuzey ve batıdaki geniş alanlar doğal sınır koruması sağlarken, doğu ve güney yönlerindeki eğimler, denizden ve sınır ötesi tehditlere karşı savunma kapasitesini artırmaktadır (Şekil 3).

Şekil 4. Çin'in eğim haritası

Çin'in topoğrafik *eğim haritası*, arazi eğimlerinin renk skalalarının ifadesini içerir; açık yeşil ($\leq 5^\circ$) düşük eğimli, koyu kırmızı ($>40^\circ$) yüksek eğimli alanları işaret etmektedir. Doğu kıyıları ve büyük şehir çevrelerinde açık yeşil renk düz arazilerin yaygınlığını, sarı-turuncu renk ($5^\circ - 25^\circ$) ise özellikle Doğu Türkistan, Tibet ve Heilongjiang'deki orta eğimli arazileri belirtmektedir. Kırmızı ve koyu kırmızı tonlar, Tibet Yaylası ve Doğu Türkistan'daki dik ve dağlık bölgeleri temsil etmektedir. Bu eğim özellikleri, Çin'in ekonomik ve stratejik dinamiklerini derinden etkilemektedir. Geniş düz araziler tarım, endüstri ve ulaşım altyapısı için elverişli iken, orta eğimli araziler doğal kaynak çıkarma ve ormancılık faaliyetleri için uygun ortam sunmaktadır. Ancak, dik ve dağlık alanlar ulaşımı zorlaştırır ve izole toplulukların oluşmasına yol açar; bu da merkezi kontrolü sınırlar ve doğal sınır oluşturarak dış tehditlere karşı korumayı sağlamaktadır.

1.2. Çin'in İklim Özelliklerinin Jeopolitik Olarak İncelenmesi

Çin'in büyük coğrafyası, hem geniş enlem ve boylam aralıkları hem de deniz seviyesinin altında olan havzalar ve yaklaşık 8000 m yükseklikteki zirveleri içermesi nedeniyle, çeşitli iklim tiplerine ev sahipliği yapmaktadır. Farklı yükseklikler ve bunların yarattığı sıcaklık kontrastları, mevsimlere göre değişen yağış miktarı ve türleri, ve atmosferik sakinlik ile fırtına koşulları arasındaki farklılıklar, kıtasallığın ve kış aylarında hakim olan yüksek basınç merkezleri ile yazın oluşan düşük basınç alanları arasındaki mevsimsel ritmik değişimlere dayanmaktadır (Duan, vd., 2012).

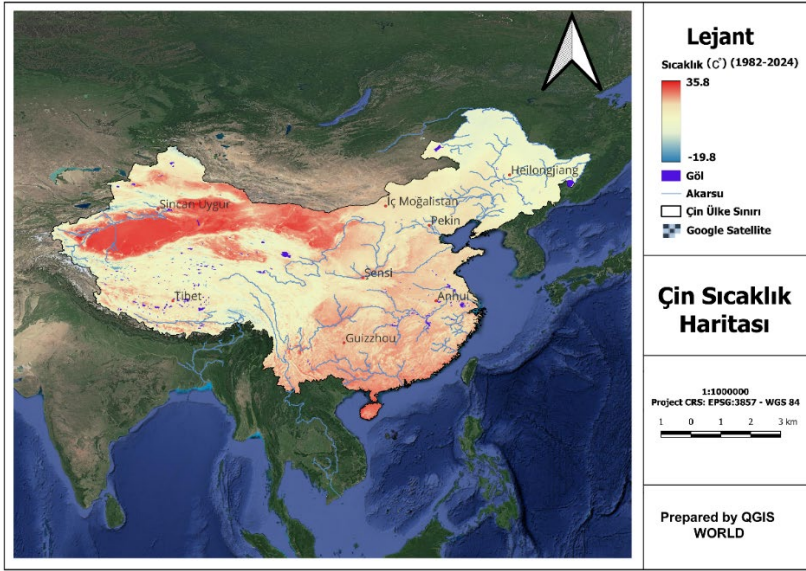
Çin'in geniş kara kütlesi ve coğrafi yapısı, ülkenin birden fazla iklim tipine sahip olmasını mümkün kılmaktadır. Bu çeşitlilik, Asya kıtasının büyüklüğünden kaynaklanan muson dinamikleri ile yakından ilişkilidir. Yaz aylarında güneydoğudan esen rüzgarlar ile kış aylarında kuzey ve kuzeydoğudan esen rüzgarlar, belirgin mevsimsel değişikliklere yol açmaktadır. Kış aylarında Sibiryaya ve Moğolistan üzerindeki yüksek basınç alanlarının etkisiyle Çin'in kuzeyine soğuk ve kuru hava akımları yönlendirilir (Zhao, vd., 2010). Öte yandan, ilkbahar ve yaz aylarında kara kütesinin ısınması ile güney ve güneydoğu yönlerinden esen rüzgarlar, nemli ve sıcak hava koşullarını beraberinde getirir. Yaz musonu sırasında, özellikle güney ve güneydoğu kıyılarında yoğun yağışlar ve tayfunlar meydana gelmektedir (Hartmann-Wang, 2014: 54).

Çin'in iklim yapısı, tropikal, subtropikal, ılıman-sıcak, ılıman, karasal ve yüksek rakım olmak üzere çeşitli iklim bölgeleri arasında önemli bölgesel farklılıklar göstermektedir. Güneydeki Hainan Adası, Leizhou Yarımadası ve Yunnan Eyaleti gibi alanlar yüksek sıcaklık ve nemle kış mevsimi yaşamazken, Düşük Yangtze ve Düşük Sarı Nehir Havzaları gibi Doğu Çin bölgeleri dört mevsimi tecrübe eder. Kuzeydoğunun en kuzeyi olan Heilongjiang Eyaleti, yoğun kar yağışı almaktadır (Zhao, vd., 2020). Çin'in iç kesimlerinde, kışla yaz arasında ve gün içinde sıcaklık farklılıkları belirgindir. Güneybatıdaki dağlık ve vadi bölgelerinde iklim, yüksekliğe bağlı olarak değişmektedir. Bu çeşitlilik, Çin'in geniş coğrafyasında yaşanan iklim koşullarının karmaşıklığını yansıtmaktadır (Tang, 2018: 48).

1.2.1. Sıcaklık Unsuru

Çin'in iklimi, ülkenin geniş alanı, farklı enlem ve boylam dereceleri ile kapsamlı kara kütesinin bir sonucu olarak önemli sıcaklık farklılıklarını içermektedir. Sıcaklık değişimlerinde etkili olan üç temel

faktörün yükseklik, enlem ve kara kütlelerinin büyüklüğü olduğu bilinmektedir.

Şekil 5. Çin'in sıcaklık haritası (1982-2024)

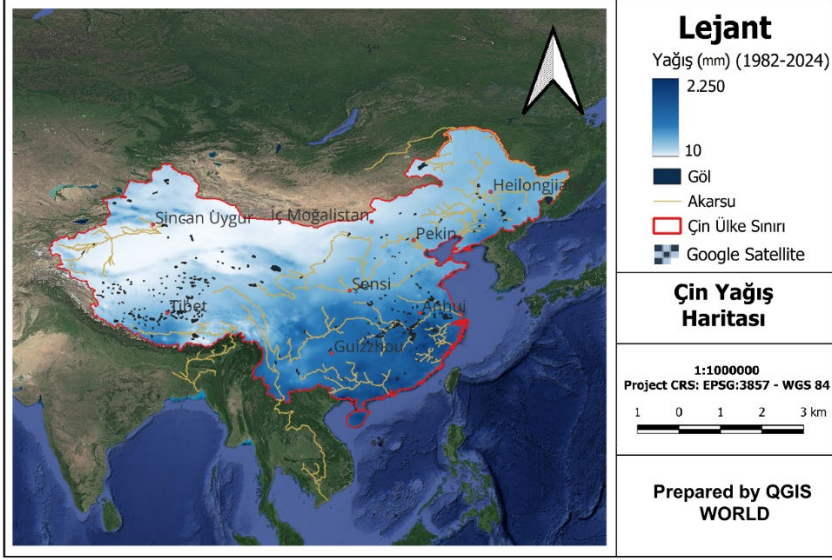
1982-2024 yılları arasındaki Çin'in sıcaklık dağılımı, -19.8°C ile 35.8°C arasında değişmektedir. Harita, en düşük sıcaklıkları mavi ile, en yüksek sıcaklıkları ise kırmızı ile göstermektedir. Özellikle Doğu Türkistan'ın kuzeybatısı, kurak ve yarı kurak iklimin etkisiyle aşırı sıcaklıkları kırmızı tonlarda sergilerken, Tibet Yaylası gibi yüksek rakımlı alanlar soğuk sıcaklıkları mavi tonlarda yansıtmaktadır. Doğu kıyıları ve Anhui, Guizhou gibi eyaletler ise ılıman sıcaklıklarla pembe ve hafif turuncu tonlarda belirtilmiştir. Pekin gibi kuzeydoğu bölgeleri, orta derecede sıcaklıklarla renklendirilmiştir. Bu harita, Çin'in coğrafi ve iklimsel çeşitliliğini ve bu çeşitliliğin iklim üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır (Şekil 5).

1.2.2. Yağış

Çin, geniş coğrafi sınırları ve karmaşık topografyası nedeniyle, yağış miktarı ve dağılımı bakımından büyük çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik, Himalaya Dağları'nın eteklerinden Gobi Çölü'nün kurak topraklarına, yoğun nüfuslu doğu kıyılarından uzak batı platolarına kadar farklı iklim ve coğrafi koşulları içerisinde barındırmaktadır. Çin'in yağış rejimi, ülkenin zengin ve çeşitli ekosistemlerinin, tarımsal üretiminin ve su kaynaklarının yönetiminin temelini oluşturmaktadır. Muson mevsimlerinin getirdiği bol yağışlar, kuzeydeki kurak

bölgelerdeki sınırlı yağışlarla tezatlık oluşturur, bu da su kaynaklarının dağılımında ve kullanımında önemli zorluklara yol açmaktadır.

Şekil 6. Çin'in yıllık yağış ortalaması haritası (1982-2024).

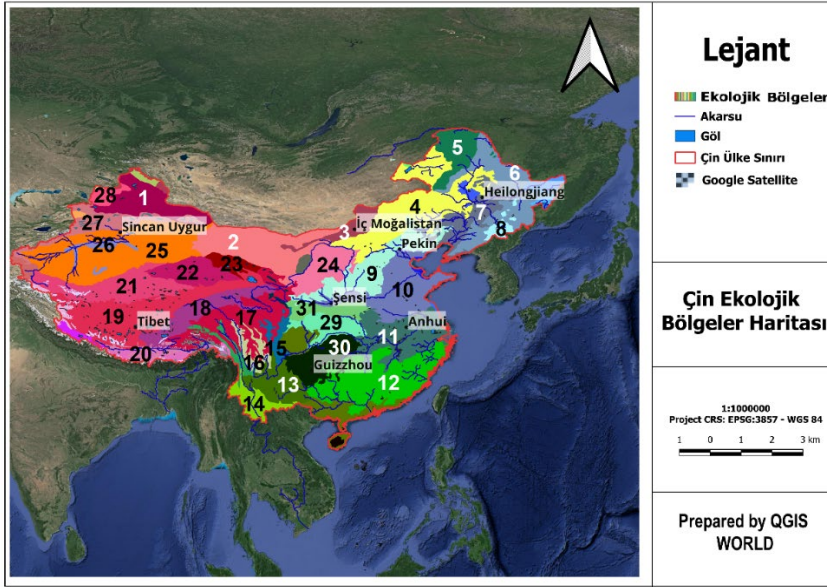
Çin'deki yağış miktarının coğrafi dağılımı, ülkenin geniş coğrafi yelpazesi içinde önemli bölgesel farklılıklar göstermektedir. Güneydoğudan kuzeybatıya doğru ilerledikçe, yağış miktarında belirgin bir azalma görülmektedir. Hong Kong, yıllık ortalama 2200 mm ile yüksek yağış alırken, Kaşgar gibi kuzeybatı bölgelerinde bu miktar sadece 61 mm'ye düşmektedir (Sun, vd., 2023). Güney Çin'in geniş bir bölümü yılda 1700 mm'den fazla yağış alırken, Yangtze Havzası'ndaki yağış miktarı ortalama olarak 800 ile 1100 mm arasında değişiklik göstermektedir (Zhang-Zhao, 2022),(Şekil 6).

1.3. Bitki Örtüsü

Çin'in geniş ve çeşitli coğrafi yapısı, dünya üzerindeki en zengin ve çeşitli biyoçeşitlilik örneklerinden birini barındırmaktadır. Çin'in bitki örtüsü, tropik ormanlardan soğuk tundra iklimlerine kadar uzanan geniş bir spektrum kapsar ve çeşitli iklim bölgeleri, bitki türlerinin olağanüstü çeşitliliğine katkıda bulunmaktadır.

Kuzeydeki soğuk bölgeler, geniş yapraklı ve karışık ormanlar ile iğne yapraklı ormanların yanı sıra, Çin'in orman kaynaklarının büyük bir kısmını temsil eder ve çeşitli vahşi yaşam türleri için habitat sağlamaktadır. Batı ve kuzeybatıdaki kurak ve yarı kurak alanlar ise,

bozkırlar ve çöllerle karakterizedir ve bu alanlar, su ihtiyacı düşük olan dayanıklı çalılar, otlar ve bitkilerle çeşitlilik göstermektedir (Hua, 2007).

Şekil 7. Çin'in ekolojik bölgeler haritası

(1)Junggar Havzası yarı çölü 2) Alaşan Platosu yarı çölü 3) Doğu Gobi çölü bozkırları 4) Moğol-Mançurya otlakları 5) Da Hinggan-Dzhagdy Dağları kozalaklı ormanlar 6) Mançurya karışık ormanları 7) Kuzeydoğu Çin Ovası yaprak dökmen ormanlar 8) Changbai Dağları karışık ormanlar 9) Orta Çin Loess Platosu karışık ormanları 10) Huang He Ovası karışık ormanları 11) Changjiang Ovası yaprak dökmeyen ormanları 12) Jian Nan subtropikal yaprak dökmeyen ormanlar 13) Yunnan Platosu subtropikal yaprak dökmeyen ormanlar 14) Kuzey Çinhindi subtropikal ormanı 15) Qionglai-Minshan kozalaklı ormanları 16) Hengduan Dağları subalpin kozalaklı ormanlar 17) Güneydoğu Tibet çalılıkları ve çayırları 18) Tibet Platosu'ndaki dağlık çalılıklar ve çayırları 19)Orta Tibet Platosu Alp bozkırları 20) Doğu Himalaya Alp çalılıkları ve çayırları 21)Kuzey Tibet Platosu-Kunlun Dağları Alp Çölü 22) Qaidam Havzası yarı çöl 23) Qilian Dağları'nın subalpin çayırları 24) Ordos Yaylası bozkırı 25)Taklamakan Çölü 26) Tarım Havzası yaprak dökmen ormanlar ve bozkırlar 27) Tian Shan dağ bozkırları ve çayırları 28) Emin Vadisi bozkırı 29) Daba Dağları'nın yaprak dökmeyen ormanları 30) Guizhou Platosu geniş yapraklı ve karışık ormanlar 31) Qin Ling Dağları'nın yaprak dökmen ormanları.)

Çin'in *bitki örtüsü*, nemli Güney ve Doğu bölgeleri ile kuru Kuzey ve Batı bölgeleri olmak üzere iki temel bölgesel ayırım yapılmıştır. Doğu ve Güney Çin'deki bitki örtüsü üzerine yapılan çalışmalarda, Çinli bilim insanları güneyden kuzeye doğru dört ana bitki örtüsü bölgesi saptamışlardır: (1) Tropikal ormanlar ve savanlar, (2) Yangtze Nehri ve Qinghai-Tibet Platosu'na kadar uzanan subtropikal her dem yeşil

deltalarında ve ovalarda yoğunlaşmıştır. Yerleşim alanları, nüfusun yoğun olduğu bölgelerde; buzullar ise Tibet Yaylası gibi yüksek irtifa alanlarında bulunmaktadır. Bu çeşitlilik, Çin'in geniş coğrafi yapı ve zengin bitki örtüsüyle ekonomik faaliyetlere olanak tanırken, biyoçeşitlilik koruması ve iklim değişikliği mücadelesinde de avantaj sağlamaktadır. Dolayısıyla, bu çeşitlilik Çin'in jeopolitik gücünü artıran ve sürdürülebilir kalkınma ile uluslararası etkinin desteklenmesinde kilit bir rol oynamaktadır (Şekil 8).

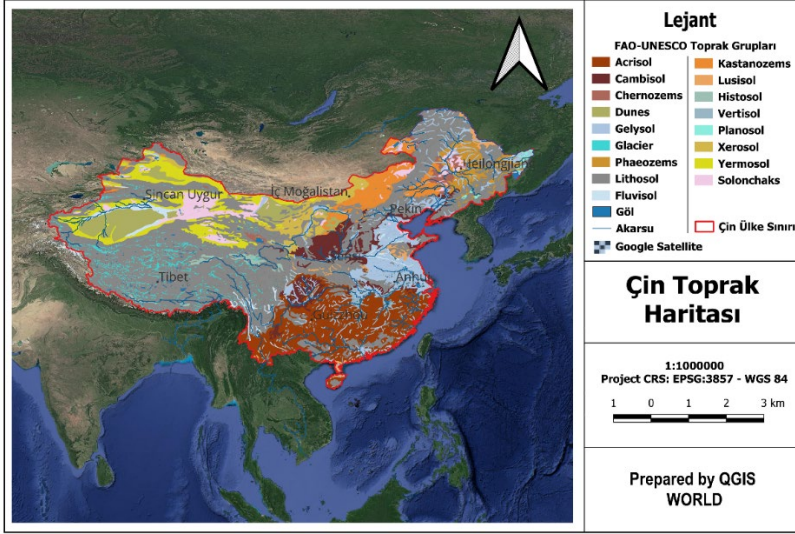
1.4. Çin'in Toprak Özellikleri ve Koşulları

Çin'in geniş ve heterojen coğrafi yapısı, toprak özellikleri açısından da büyük bir çeşitlilik sunmaktadır. Bu çeşitlilik, Qinghai-Tibet Platosu'nun permafrostla kaplı yüksek rakımlı alanlarından, Yangtze Nehri'nin verimli alüvyon vadilerine; kuzeyin loess platosundan, güneyin kırmızı topraklarına kadar birçok farklı toprak örtüsü uzanmaktadır. Her bir toprak tipi, belirli iklim koşulları, bitki örtüsü ve ana materyal kombinasyonlarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır ve ülkenin ekolojik sistemleri ve tarımsal faaliyetleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

Çin'in jeolojik çeşitliliği, ülkenin toprak özelliklerini ve tarımsal potansiyelini önemli ölçüde etkilemektedir. Kıtasal kalkanlardan volkanik yapılar ve çökelti kayalarına kadar geniş bir yelpazede yer alan kayalık yapılar, bölgesel toprakların mineralojik ve fiziksel özelliklerini şekillendirmektedir (Shi, vd., 2004). Tibet Platosu ve Tarım Havzası gibi batı bölgelerinde metamorfik ve sedimanter kayalar, toprakların zengin mineral içeriğini belirlerken, doğudaki alüvyon ovaları, nehirler tarafından taşınan sedimanlarla tarıma uygun, besin maddesi yönünden zengin topraklar oluşturmaktadır (Gong, 2002). Güneyde, granit ve kalkerin kimyasal ayrışması toprakların asitliğini ve kil içeriğini etkileyerek, bitki örtüsü ve tarımsal faaliyetler üzerinde belirleyici bir rol oynar. Bu jeolojik çeşitlilik, Çin'in tarımsal üretkenliği ve çevresel karakteristiği üzerinde derin etkiler yaratmaktadır (Fang, vd., 2020).

Toprak oluşumunun ana süreçleri düşünüldüğünde Kuzey Çin'in soğuk ve kuru iklimi, toprak oluşumunu esas olarak fiziksel süreçler (örneğin, donma ve çözülme) aracılığıyla etkiler, kimyasal reaksiyonları yavaşlatır ve liksivasyonu (yıkanmayı) sınırlar. Bu durum, toprakların olgunlaşma sürecinin yavaşlamasına rağmen uzun vadeli verimliliğinin korunmasına olanak tanımaktadır (Teng, vd., 2014). İklimin toprak oluşumundaki büyük etkisine baktığımızda Güney Çin'deki daha sıcak ve yağışlı olan iklimin, kayaların kimyasal ayrışmasını hızlandırdığı ve topraklarda hızlı liksivasyon ile olgunlaşmaya yol açtığı görülmektedir. Bu durum, özellikle Kwangtung ve Hong Kong'da granitlerin hızlı

ayrışmasında görülür ve güney topraklarının verimliliğinin hızla azalmasına neden olmaktadır (Tang, vd., 2018: 62).

Şekil 8. FAO-UNESCO toprak sınıflandırma sistemine göre Çin'in toprak haritası

FAO-UNESCO'nun *toprak* sınıflandırma sistemine göre Çin, coğrafi çeşitliliğini yansıtan zengin toprak gruplarına sahiptir. Güneydoğuda Acrisol toprakları koyu kahverengi, İç Moğolistan'daki Kastanozems turuncu, kuzeydoğudaki Chernozem açık kahverengi, Tibet Yaylası'ndaki Gelysol toprakları gri ve genel olarak alüvyonlu Fluvisol toprakları açık gri ile gösterilmektedir (Şekil 9).

Bu toprak çeşitliliği, Çin'in doğu ovalarında tarımın yoğunlaşmasına, batıdaki platoların ise hayvancılığa uygun ortam sağlamasına ve kuzey ile güneyde sırasıyla orman kaynakları ve tropikal tarım ürünlerinin bolluğuna olanak tanımaktadır. Çin'in toprak yapısı, ekonomik ve çevresel dinamikler üzerinde belirleyici bir etki yaratmaktadır (Shi, vd., 2004),(Şekil 9).

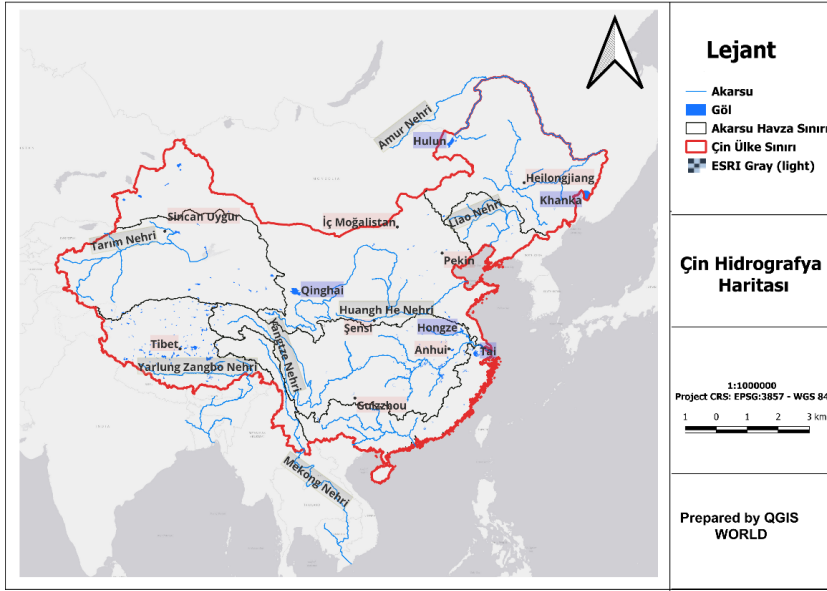
Çin'in geniş ve heterojen toprak özellikleri, jeopolitik açıdan hem avantajlar hem de dezavantajlar sunmaktadır. Qinghai-Tibet Platosu gibi yüksek rakımlı ve permafrostla kaplı alanlardan, Yangtze Nehri'nin verimli alüvyon vadilerine kadar uzanan çeşitlilik, tarımsal üretimde geniş bir yelpazeye olanak tanırken, ekonomik kalkınma ve nüfusun desteklenmesi için elverişli koşullar sağlamaktadır. Çin'in 2023 yılındaki tarımsal üretim verilerine bakıldığında, ülkenin buğday, patates ve çay

gibi temel tarım ürünleri üretimindeki güçlü konumu göze çarpmaktadır. Çin'in 2023 verilerine bakıldığında buğday üretimi, 134.53 milyon ton olarak kaydedilmiştir. Çin, aynı yıl içerisinde yaklaşık 95,5 milyon ton ile dünyanın en büyük patates üreticisi konumuna yerleşmiştir (Fao, 2023). Aynı zamanda Çin pirinç üretiminde dünya genelinde %30'luk bir paya sahip olup bu alanda birinci sıradadır (National Bureau of Statistics of China, 2023). Bahsetmiş olduğumuz tarım ürünleri Çin'e uluslararası ticarete önemli bir avantaj katmaktadır. Ancak, batıdaki yüksek ve kurak platoların zorlu iklim koşulları, bu alanlarda hayvancılık gibi sınırlı ekonomik faaliyetlere yol açar ve yerel nüfusun yaşam standartları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Ayrıca, güneydeki hızlı toprak ayrışması ve liksivasyon, toprak verimliliğinin azalması gibi dezavantajlar getirir ve sürdürülebilir tarım uygulamaları için zorluklar yaratmaktadır. Dolayısıyla, Çin'in toprak özellikleri, tarımsal çeşitlilik ve ekonomik potansiyel bakımından jeopolitik bir avantaj sunarken, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma ve çevresel yönetim açısından önemli zorluklar da ortaya koymaktadır.

1.5. Hidrografya

Çin'in *hidrografik* yapısı, ülkenin karmaşık coğrafi ve iklimsel özellikleriyle yakından ilişkilidir, bu da nehir sistemleri, göl havzaları ve yeraltı su kaynakları açısından büyük bir çeşitliliğe yol açmaktadır. Bu hidrografik çeşitlilik, kuzeydeki kurak havzalardan güneydeki bol yağış alan subtropikal bölgelere, doğunun geniş alüvyon düzlüklerinden batının yüksek plato ve dağlık alanlarına kadar uzanmaktadır. Çin'in nehirleri, Asya kıtasının en önemli su kaynakları arasında yer alır ve Yangtze, Sarı Nehir (Huang He), Mekong ve Brahmaputra gibi büyük nehir sistemleri, hem bölgesel hem de küresel hidrolojik döngülerde kritik bir role sahiptir (Cui, vd., 2016).

Bu bağlamda inceleyecek olursak Çin'in üç büyük nehri - Huang Ho (Sarı Nehir), Yangtze (Chang Jiang) ve Si Kiang (Xi Jiang) - In Shan, Qinling ve Nanling dağ sıralarının yer aldığı doğu-batı eksenindeki yerleşimleriyle akış yönlerini belirlemektedir (Olson, 2004). Huang Ho (5.464 m), Tibet yaylasından kaynaklanan ve Wei Nehri ile kesiştiği noktada doğuya yönelerek Kuzey Çin Ovası üzerinden Bohai Körfezi'ne dökülen nehirdir, bu bölge Çin medeniyetinin beşiği olarak kabul edilmektedir. Yangtze Nehri (6.370 m), Qinling ve Nanling arasında yer alır ve Sichuan, Hubei, Hunan, Jiangxi, Anhui ve Jiangsu illerinden geçerek geniş bir deltadan denize dökülmektedir (Timor, 2011: 33).

Şekil 9. Çin'in hidrografya haritası

Kuzeybatı Çin'de, Doğu Türkistan'da yer alan Tarım Nehri gibi kritik su yolları, kısıtlı su kaynaklarına sahip çöl ikliminde yaşamsal bir öneme sahiptir. Bu bölgenin sürdürülebilir tarımı ve nüfusu için nehir yönetimi kritik öneme sahiptir. Diğer yandan, ülkenin orta ve doğu kesimlerinde Huang He ve Yangtze gibi ana nehirler, yoğun tarımsal üretim alanlarına ev sahipliği yapar, özellikle Yangtze Nehri Havzası, pirinç üretimi için hayati öneme sahiptir ve ekonomik faaliyetlerin merkezi durumundadır (Şekil 10).

Çin, yaklaşık 24.900 gölle, 2.800'ü 100 hektardan büyük, 13'ü ise 100.000 hektardan büyük olmak üzere zengin bir hidrografyaya sahiptir. Bu göllerin büyük bir kısmı Düşük Yangtze Nehri Havzası ve Qinghai-Tibet Platosunda bulunmaktadır (Chang, 2002). Doğu Çin'deki tatlı su gölleri ülkenin göl yüzey alanının %45'ini oluştururken, batıdaki göller esas olarak tuzlu sudan oluşmaktadır. "Beş Büyük Göl" olarak bilinen en büyük tatlı su gölleri Dongting, Poyang, Tai, Hongze ve Chaohu'dan oluşmaktadır. Qinghai Gölü, 458.300 hektarlık yüzey alanıyla Çin'in en büyük tuzlu su gölüdür (Hartmann-Wang, 2014: 66). Bir diğer hidrografik etmen olan Çin'in denizel ekosistemleri, ülkenin uzun kıyı şeridi boyunca Doğu Çin Denizi, Güney Çin Denizi, Bohai Denizi ve Sarı Deniz dahil olmak üzere bir dizi büyük denizle kesişmektedir. Bu denizler, küresel

okyanus sistemlerinin bir parçası olarak, hem biyojeokimyasal döngüler hem de biyolojik çeşitlilik açısından önemli işlevler görmektedir.

Bohai Denizi, Çin'in yaklaşık 80.000 km²'lik alanı kaplayan, ortalama derinliği 18 metre olan sığ bir denizdir ve kıyasal ekosistemler ile deniz çiftçiliği için elverişli bir habitat sağlamaktadır. Sarı Deniz, 380.000 km² alan kaplayıp ortalama 44 metre derinliğe sahiptir; Çin ve Kore için kritik bir balıkçılık kaynağı ve stratejik bir su yoludur (Liu, 2013). Doğu Çin Denizi, 770.000 km² alanı kapsayıp ortalama 349 metre derinliğe ulaşır ve Çin ile Japonya için önemli ekonomik ve stratejik kaynak durumundadır (Lampton, 2008: 55). Güney Çin Denizi ise yaklaşık 3.5 milyon km² alana yayılır, maksimum 5.377 metre derinliğe erişir ve dünyanın en işlek deniz yollarından biridir, uluslararası ticaret gemilerine ev sahipliği yapmaktadır (Veeck, 2011: 74).

Sonuç

Jeopolitik kavramını kısaca bir ülkenin uygulamaya çalıştığı taktiksel unsurları coğrafi etmenlere göre belirlemesidir şeklinde açıklayabiliriz. Jeopolitiğin tanımı her ne kadar 19. Yüzyılın sonlarında yapılmış olsa da aslında geçmişini çok daha geriye götürülebileceği gerçekliğini unutmamamız gerekmektedir. Diğer yandan gelişen teknoloji ve bakış açılarının değişimiyle birlikte kapsam açısından da genişlemiş ve genişlemeye de devam etmektedir. Jeopolitik süreçlerin sabit doğrular üzerinden değerlendirme yapma imkânı oldukça sınırlıdır. Devamlı olarak yeni perspektifler ve dinamikler geliştirmesi zorunludur. Örnekle mevcut durumu açıklamak gerekirse 1950'lerden bu yana toplumun insan dinamiklerine sahada daha yakından bakıldığını ve jeopolitik konularda detaylı çalışmalar yapıldığını görmekteyiz. Ancak günümüzde, uzay ve siber alanlarda yeni politikalar geliştirilmektedir. Fakat unutmamak gerekir ki, hangi konu üzerinde çalışılırsa çalışılsın, yaşadığımız yerin jeopolitik önemi her zaman temel unsurdur. Diğer gelişmeler de bu coğrafi alanla doğrudan ilişkilidir ve bu gerçek değişmemektedir.

Bu çalışmada, küresel bir güç olarak tanınan Çin'in coğrafi konumu, doğal koşulları ve toprak bütünlüğü gibi jeopolitiğin ana özellikleri incelenmiştir. Çin'in ulusal ve uluslararası stratejileri belirlenirken coğrafi konumu, iklimi, bitki örtüsü, toprağı ve hidrografyası gibi jeopolitiğin değişmeyen unsurları üzerinden siyasetini belirlediğini görmekteyiz.

Çin'in sınırları ve coğrafi konumu, ülkenin jeopolitik değerlendirmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Çin'in kuzey komşuları olan Rusya ve Moğolistan ile geniş sınırları bulunmaktadır. Bu sınırlar, tarihsel olarak hem iş birliği hem de çatışmalara sahne olmuştur. Rusya

ile olan sınır, enerji kaynakları ve ekonomik iş birliği açısından önemli durumdadır. Moğolistan ise Çin için stratejik bir tampon bölge işlevi görmektedir. Batıdaki Orta Asya cumhuriyetleri ile olan sınırlar, Çin'in "Bir Kuşak, Bir Yol" inisiyatifinin kara yolu bağlantıları için kritiktir ve enerji kaynakları açısından da önem arz etmektedir. Çin'in güney sınırları, özellikle Hindistan ile olan sınırlar, zaman zaman gerilimlere sahne olmuştur. Himalaya Dağları, doğal bir sınır oluşturarak askeri stratejik derinlik sağlamaktadır. Myanmar ve diğer Güneydoğu Asya ülkeleri ile olan sınırlar, ekonomik ve ticari ilişkiler için önemlidir. Doğu sınırında, Çin'in Kuzey Kore ile olan sınırı, Kore Yarımadası'ndaki istikrarsızlık ve nükleer silahlanma gibi konular nedeniyle stratejik önem taşımaktadır. Doğu Çin Denizi ve Güney Çin Denizi, Çin'in deniz ticareti ve askeri projeksiyonu açısından hayati öneme sahiptir. Bu bölgelerdeki egemenlik iddiaları, uluslararası hukuku ve bölgesel güvenliği etkilemektedir. Çin'in doğal sınırları ve coğrafi özellikleri, jeopolitik avantajlar sağlamaktadır. Güneydeki Himalaya Dağları, doğal bir bariyer oluşturarak askeri saldırılara karşı savunma sağlar ve su kaynakları açısından stratejik öneme sahiptir. Batıdaki Tibet Platosu, yüksek rakımı nedeniyle hem doğal bir savunma hattı hem de stratejik bir derinlik sağlamaktadır. Batı ve kuzeybatıdaki Taklamakan ve Gobi Çölleri, doğal bariyerler oluşturarak savunma açısından avantaj sağlar; ancak bu bölgelerdeki iklim ve arazi koşulları, ekonomik gelişim ve altyapı projeleri için zorluklar yaratmaktadır.

Çin'in "Bir Kuşak, Bir Yol" inisiyatifi, Orta Asya, Avrupa ve Afrika'ya uzanan kara ve deniz ticaret yollarını kapsamakta ve Çin'in ekonomik ve stratejik etkisini artırmayı amaçlamaktadır. Bu inisiyatif, sınır bölgelerinde altyapı geliştirme ve ekonomik iş birliğini teşvik etmektedir. Çin, askeri modernizasyon ve deniz kuvvetlerinin güç projeksiyonu ile sınırlarını ve çıkarlarını koruma kapasitesini artırmaktadır. Güney Çin Denizi'ndeki askeri varlık ve adalar üzerindeki egemenlik iddiaları, bölgesel güvenlik stratejilerinin önemli bir parçasıdır.

Doğu Türkistan ve Tibet, iç güvenlik ve etnik gerilimler açısından hassas bölgelerdir. Bu bölgelerdeki istikrar, Çin'in genel iç güvenliği ve sınır güvenliği için kritik öneme sahiptir. İç Moğolistan bölgesi, geniş çöl alanları ve stratejik konumu nedeniyle hem savunma hem de ekonomik açıdan önemlidir ve Rusya ile olan ilişkilerde stratejik bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, Çin'in doğal sınırları ve coğrafi özellikleri, ülkenin jeopolitik stratejilerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu sınırlar, Çin'in hem savunma hem de ekonomik çıkarlarını korumasına

yardımcı olurken, aynı zamanda bölgesel ve uluslararası dinamikler üzerinde de etkili olmaktadır. Çin, bu avantajları stratejik bir şekilde kullanarak küresel sahnede güçlü bir konum elde etmektedir. Çin'in söz konusu sınırlarıyla stratejik ilişkilerini şekillendirme konusunda önemli avantajlara sahip olduğu rahatlıkla görülmektedir. Çin'in sahip olduğu coğrafi ve topoğrafik özellikler hem savunma politikaları hem de dış politika stratejileri açısından önemli avantajlar sunmaktadır. Sahip olduğu söz konusu avantajlar (Doğal sınırlara ve geniş yüzölçümüne sahip olması, bitki örtüsü ve toprak örtüsü açısından çeşitliliği, hidrografik yönden farklı özelliklere sahip bölgeleri içerisinde barındırması) iç politika anlamında elini güçlendirerek dış politikasını daha rahat tasarlamasına olanak sağlamaktadır. İlgili hususlar bu çalışmada teker teker detaylı şekilde incelenerek ülke için jeopolitik açıdan avantaj ve dezavantajları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Genel hatlarıyla örnek vermek gerekirse;

- Çin'in sahip olduğu geniş yüz ölçümü, ülke içerisinde çok çeşitli iklim koşullarının görülmesine olanak tanımıştır.
- Çeşitli iklim türlerinin görülmesi nedeniyle farklı tarımsal üretim ve yaşam alanlarının oluşmasına olanak sağlamıştır.
- Ülkenin sahip olduğu yükseklik farklılıkları nedeniyle, sıcaklık, yağış miktarı ve iklim koşulları ciddi bir değişkenlik göstermektedir. Özellikle, yağış miktarı bakımından, Güney ve Doğu Çin'de yıllık ortalama yağış miktarı 1000 mm'yi aşarken, Kuzey ve Batı Çin'de bu rakam 500 mm'nin altında neden olmuştur.
- Söz konusu yağış farklılıkları, tarım alanlarının sulama ihtiyacını belirlerken, belirli bölgelerde su kaynaklarının daha verimli kullanılmasını sağlamış ve çeşitli tarım ürünlerinin yetişmesine imkân vermiştir. Bu durum, Çin'in gıda güvenliği stratejilerinde önemli bir rol oynamakta ve ekonomik kalkınmaya destek sağlamaktadır.
- Çin geniş ve çeşitli bir bitki örtüsüne ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle, güneydoğu bölgelerinde bulunan subtropikal ormanlar, biyoçeşitlilik açısından zengin habitatlar sunmaktadır. Kuzey ve batıda ise çölleşme ile mücadele eden bölgelerde, bitki örtüsü çöl ikliminin zorlayıcı koşullarına uyum sağlamış türler barındırmaktadır. Bu çeşitlilik, Çin'in hem ekolojik hem de askeri stratejilerinin şekillenmesinde kritik bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Çin'in toprak özellikleri, ülkenin büyük bir nüfusu desteklemesinde önemli bir role sahiptir. Özellikle Yangtze ve Sarı Nehir (Huang He) vadilerindeki alüvyon topraklar, tarım için son derece elverişli olup bu bölgeler tarih boyunca yoğun nüfus akınına uğramıştır. Kuzey Çin Ovası'nda bulunan lös türü topraklar da buğday ve diğer tahıllar

için ideal koşullar sunarak, ülkenin tarım üretiminde önemli bir yere sahiptir.

- Çin'in hidrografik yapısı, önemli nehirleri ve bunların sağladığı katkılar açısından da dikkat çekmektedir. Yangtze ve Sarı Nehir, sadece sulama ve tarım için değil, aynı zamanda iç ulaşım yolları olarak da ülke için büyük önem taşımaktadır. Bu nehirler, ülkenin iç kesimlerine ulaşımı kolaylaştırarak ekonomik gelişim ve nüfus dağılımını şekillendirmektedir. Aynı zamanda Çin'in denizlere kıyısı olması, uluslararası ticarete stratejik bir avantaj sağlamaktadır. Güney Çin Denizi ve Doğu Çin Denizi gibi büyük su yolları, hem balıkçılık hem de deniz ticareti için elverişli koşullar sunmakta ve Çin'in küresel ticaret ağında merkezi bir konumda olmasına olanak tanımaktadır.

Bu çalışma boyunca ele alınan faktörler ışığında, Çin'in coğrafi konumu, hidrografik yapısı, iklim çeşitliliği ve toprak özellikleri gibi doğal koşulları, ülkenin jeopolitik stratejilerini şekillendirmede kritik rol oynadığının tespiti yapılmıştır. Çin, bu doğal avantajları stratejik bir şekilde kullanarak hem ulusal hem de uluslararası arenada güçlü bir pozisyon elde etmekte ve bu sayede küresel bir lider olarak ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla, Çin'in jeopolitik strateji geliştirmedeki başarısı, sahip olduğu zengin doğal kaynaklar ve coğrafi avantajlarla doğrudan ilişkilidir; bu unsurlar, ülkenin sürekli değişen global dinamikler içerisinde rekabetçi ve etkin bir rol oynamasını sağlamaktadır.

Kaynakça

- BRZEZİNSKI, Zbigniew. (2005). Büyük satranç tahtası, İnkılap Yayınevi.
- CELERIER, Paul. (1963). Jeopolitik ve jeostrateji. Genelkurmay Basımevi.
- CHANG, Wang. (2002). The great lakes of China: Changes and impacts. Internationale Vereinigung Für Theoretische Und Angewandte Limnologie: Verhandlungen, 28(1), 307-310.
- CUİ, Lijuan, Zhang, Manyin, & Xu, Weigang. (2016). Huang He (Yellow River) River Basin (China). In *The Wetland Book*, Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-6173-5_98-1
- DEFAY, Alexandre. (2005). Jeopolitik. Dost Kitabevi.
- DUAN, Anmin, Wu, Guoxiong, Liu, Yimin, Ma, Yaoming, & Zhao, Ping. (2012). Weather and climate effects of the Tibetan Plateau. *Advances in Atmospheric Sciences*, 29(6), 978-992. <https://doi.org/10.1007/s00376-012-1220-y>
- FANG, J.-Y., Guo, K., Wang, G.-H., Tang, Z.-Y., Xie, Z.-Q., Shen, Z.-H., WANG, R.-Q., Qiang, S., Liang, C.-Z., Da, L.-J., & Yu, D. (2020). Vegetation

classification system and classification of vegetation types used for the compilation of vegetation of China. *Chinese Journal of Plant Ecology*, 44(2), 96–110. <https://doi.org/10.17521/cjpe.2019.0259>

FAO. (2023). World food situation. FAO. <https://www.fao.org/worldfoodsituation/csdb/en/> (Erişim Tarihi: 25.12.2023)

GONG, Zi-tong. T., Zhang, G. L., & Chen, Z. C. (2002). Development of soil classification in China. In *Soil classification* (pp. 101-126). CRC Press.

HARTMANN, Rudi, & Wang, Jing'ai. (2014). *A comparative geography of China and the U.S.* (C.109). Springer.

HASANOV, Ali. (2012). *Jeopolitik: Teorileri, metodolojisi, aktörleri, tarihi, karakteristiği, kavramları* (Çev. F. Şammedov). Babıali Kültür Yayıncılığı.

HUA, Peng. (2006). *Flora of China, Volume 22: Poaceae*. *Annals of Botany*. <https://doi.org/10.1093/aob/mcm014>

İLHAN, Suat. (1985). Jeopolitik ve tarihle ilişkileri. *Belleten*, (195), 611.

İLHAN, Suat. (1999). Türkiye'nin jeopolitik konumu ve Türk dünyası. *Atatürk Kültür Merkezi Yayını*: 186; *Türk Kültüründen Görüntüler Dizisi*: 50; Ankara.

KAPAN, Kaan. (2022). Jeopolitik açıdan şehirler: Edirne örneği. In *Edirne ilinin coğrafyası* (ss. 117-128). Türk Coğrafya Kurumu. İstanbul.

KAPAN, Kaan, & Şavlı, M. Oğuz. (2022). Research of Central Asian geopolitics over the population. *Parameter, Avrasya İncelemeleri Dergisi - Journal of Eurasian Inquiries*, 11, 39-74.

LACOSTE, Yves. (2008). *Büyük oyunu anlamak*. NTV Yayınları, İstanbul.

LAMPTON, David. (2008). *The three faces of Chinese power (Might, money, and minds)*. UC Press. <https://doi.org/10.4000/chinaperspectives.4822>

Lİ, Yalin, Wang, Çengşan, Dai, Jingen, Xu, Ganqing, Hou, Yunling, & Li, Xiaohan. (2015). Propagation of deformation and growth of the Tibetan-Himalayan orogeny. *Earth Science Reviews*, 143, 36-61. <https://doi.org/10.1016/j.earscirev.2015.01.001>

LİU, JY. (2013). Status of marine biodiversity in the China Seas. *PLOS ONE*. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0050714>

LU, Jia. (2018). *The geography of China*. Mason Crest Publishers, Philadelphia
National Bureau of Statistics of China. (2023, July 18). https://www.stats.gov.cn/english/pressrelease/202307/t20230718_1941344.htm (Erişim Tarihi: 16.07.2023)

OLSON, Nilson. (2004). *Yangtze River*. Capstone Press, Mankato.

- ONGANER, Lütfü. (1965). Genel olarak jeopolitik ve jeopolitik durumun milli güvenlik politikasına etkileri. *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, (215), 62-64.
- SEZGİN, Erdem, & Yılmaz, Sezgin. (1965). *Jeopolitik esaslar*. Harp Akademileri Basımevi. İstanbul.
- SHÍ, Xuezheng, Yu, Dongsheng, Gong, Zt, Warner, Ed, Petersen, G. W., & Weindorf, D. C. (2004). State Key Laboratory of Soil and Sustainable Agriculture, Institute of Soil Science, Chinese Academy of Sciences, Nanjing, China; Environmental Resources Research Institute, The Pennsylvania State University, University Park. *Soil Survey Horizons*, 45, 129-136.
- SUN, Bo, Xue, Rufan, Li, Wanling, Zhou, Siyu, Li, Huixin, Zhou, Botao, & Wang, Huijun. (2023). How does Mei-Yu precipitation respond to climate change? *National Science Review*, 10(12). <https://doi.org/10.1093/nsr/nwad246>
- TANG, QiuHong, Yin, Yuanyuan, Zhang, Xuexia, Zhu, M., Jingyao, Zhao, & Wei, Yang. (2018). Atlas of environmental risks facing China under climate change. IHDP/Future Earth-Integrated Risk Governance Project Series. https://doi.org/10.1007/978-981-10-4199-0_1
- TAPPONNIER, Paul, Xu, Zhenbo, Roger, Françoise, Meyer, Bertrand, Arnaud, Nicolas, Wittlinger, Gerard, & Yang, Jingsui. (2001). Oblique stepwise rise and growth of the Tibet Plateau. *Science*, 294, 1671-1677. <https://doi.org/10.1126/science.105978>
- TENG, Yanguo, Wu, Jin, Lu, Sijin, Wang, Yeyao, Jiao, Xudong, & Song, LIUTING. (2014). Monitoring the environmental quality of soil and soil in China. *Environment International*, 69, 177-199.
- TİMOR, Ayşenur. (2011). Çin. Çantay Kitabevi.
- TREGAR, Thomas. (2017). *A geography of China*. University of London Press.
- VEECK, Gregory. (2011). *China's geography: Globalization and the dynamics of political, economic, and social change*. Rowman & Littlefield Publishers.
- ZHANG, Ang, & Zhao, Xinyi. (2022). Changes of precipitation pattern in China 1961-2010. *Theoretical and Applied Climatology*, 148(5-6), 1005-1019. <https://doi.org/10.1007/s00704-022-03986-w>
- ZHAO, Ping, Yang, Song, & Yu, Rucong. (2010). Long-term changes in rainfall over eastern China and large-scale atmospheric circulation associated with recent global warming. *Journal of Climate*, 23, 1544-1562. <https://doi.org/10.1175/2009jcli2660.1>
- ZHAO, Weijie. (2020). Extreme weather and climate events in China under changing climate. *National Science Review*, 7(5), 938-943. <https://doi.org/10.1093/nsr/nwaa069>